

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті йде мова про визначення педагогічних умов, що сприяють ефективному формуванню готовності майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів. Визначено педагогічні умови, які забезпечують мотиваційний, когнітивний, процесуальний компоненти навчання, подано їх характеристики.

Ключові слова: педагогіка, умова, соціалізація, готовність.

Реформування системи освіти України зумовило низку інновацій, що позначилося на оновленні змісту освіти та процесуальному компоненті навчання. Зазнала змін і початкова ланка освіти. Так, у вересні 2012 року набув чинності новий Державний стандарт початкової загальної освіти, який однією з провідних цілей визначив соціалізацію молодших школярів. Такі зміни неминуче позначилися і на процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Набуло актуальності не лише оновлення змісту навчання, а й визначення педагогічних умов, за яких оптимізується процес формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до соціалізації молодших школярів.

Проблемою виділення умов, які б спонукали до підвищення ефективності формування готовності до професійної діяльності, займалося багато вчених. Підготовка вчителя до професійної діяльності розглядалась у наукових працях психологів та педагогів різних поколінь (П. Блонський, В. Кузнецова, А. Макаренко, І. Песталоцці, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Є. Шиянов та ін.). Соціальний аспект підготовки досліджували В. Богданова, В. Гончарова, А. Москаленко, В. Мухіна, В. Шаповалова та ін.

Психолого-педагогічні аспекти підготовки вчителя висвітлено у дослідженнях Б. Ананьєва, В. Безпалька, Л. Виготського, Є. Волкова, П. Гальперіна, В. Давидова, Н. Кузьміної, О. Пехоти, О. Рудницької, В. Семиченка, В. Чебишева та інші, а науково-теоретичні основи готовності майбутніх учителів досліджували М. Данилов, С. Єршова, Н. Кушков, А. Щербаков та ін.

Однак, на сучасному етапі з'явилися реалії, що вимагають нових підходів до підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Професійна підготовка майбутнього вчителя досліджувалась у наукових працях О. Абдулліної, А. Алексюка, С. Архангельського, Ю. Бабанського, В. Галузинського, Т. Койчевої, Н. Кузьміної, А. Піскунової, В. Сластьоніна, М. Шкіля, А. Щербакова та ін.

Мета статті – визначити педагогічні умови, що забезпечують якісне формування готовності майбутніх учителів початкових класів до соціалізації молодших школярів.

У педагогічній літературі відсутнє єдине трактування поняття “педагогічна умова”. В. Стасюк визначає педагогічні умови як обставини, від яких залежить та в яких відбувається цілісний педагогічний процес професійної підготовки фахів-

ців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [1, с. 98]. За Р. Хмелюк: “Педагогічні умови – це визначені обставини навчально-виховного середовища, що створює педагог-дослідник, за яких можливий той чи інший його ефективний вплив на досліджуваний процес і результат” [2, с. 92].

Учені приділяли багато уваги вивченню педагогічних умов та надають вагомого значення їх впливу на навчальний процес. Так, наприклад, Ю. Бабанський зазначав, що ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він проходить [3, с. 78]. Л. Кондрашова, досліджуючи якість педагогічних умов вважає, що в процесі професійного становлення майбутнього вчителя важливо забезпечити такі умови, у яких він міг би стикатися з розмаїттям педагогічних ситуацій, необхідністю пошуку виходу з них, ухваленням оптимального рішення [4, с. 99].

Ґрунтовними умовами забезпечення формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності є особистісно орієнтований і діяльнісний підходи. Зокрема, виділяється умова поєднання традиційних та інтерактивних технологій, спрямованих на забезпечення особистісно орієнтованої взаємодії, наголошується на активізації у майбутніх учителів спонукальних мотивів, упровадженні поетапного розвитку творчої особистості. У педагогічній літературі наголошується, що тільки у діяльності формуються мотиви, котрі спонукають до професійної діяльності. До необхідних педагогічних умов учені зараховують наявність позитивної мотивації навчальної діяльності, використання проблемних, комунікативних ситуацій, наявність методичного забезпечення, створення морально-психологічного клімату. Значний інтерес до розробки педагогічних умов формування готовності до професійної діяльності становить дослідження В. Іванової, яке ґрунтується на ідеях персоналістичної філософії, а саме на особистісно зорієнтованому навчанні. Дослідниця ставила за мету виявити такі умови, що “...сприяли б організації спеціальної й педагогічної підготовки студентів з урахуванням їх природи, здібностей, інтересів, потреб, спрямованої на зняття зовнішнього напруження, створення обстановки, що стимулює максимальне самовираження особистості” [5, с. 98]. До таких умов вона зарахувала: створення освітнього педагогічного середовища й творчої атмосфери, реалізацію особистісно-діяльнісного, змістовно-процесуального, діалогічного, імітаційно-ігрового підходів, моделювання “суб’єкт-суб’єктних” відносин, упровадження інтерактивних технологій.

Дослідник М. Боритко визначає педагогічну умову як зовнішні обставини, чинник, що здійснює суттєвий вплив на протікання педагогічного процесу, тією чи іншою мірою свідомо сконструйований педагогом, такий, котрий спричиняє, але не гарантує певний результат процесу. Він вважає, що, на відміну від засобу, умова не передбачає жорсткої причинної детермінованості результату [6].

У “Новому тлумачному словнику української мови” умови визначаються як “сукупність положень, що лежать в основі чого-небудь, як необхідна обставина, що робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь, або сприяє чомусь” [7]. Визначаючи сутність педагогічних умов, зазначимо, що вони створюються педагогами, а фактори існують об’єктивно, незалежно від діяльності. Тому сутність педагогічних умов доцільно визначати через поняття обставини, а не фактори. Таким чином, педагогічні умови – це обставини, які зумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу. Можна погодитися із дум-

кою про те, що педагогічні умови – це сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічної діяльності. Але більш детального розгляду потребує думка про те, що об'єктивні можливості матеріально-просторового середовища є педагогічними умовами.

Результати наших спостережень дають підстави стверджувати, що готовність майбутніх учителів початкових класів до соціалізації суттєво залежить від мотиваційної сфери та ступеня сформованості ціннісних орієнтацій. Ми переконані, що мотивація є передумовою поведінки особистості, яка спонукає, спрямовує й організовує поведінку, а також надає особистісного смислу та значущості майбутній професійній педагогічній діяльності. У разі наявності позитивно спрямованої мотивації професійна діяльність набуває чіткого особистісного змісту, що сприяє перетворенню із зовнішньо сформульованих цілей у внутрішні особистісні потреби. Позитивна мотивація є системою цінностей, які особистість чітко усвідомлює і переводить в особистісні принципи, переконання, установки та зміст майбутньої професійної діяльності. Для реалізації зазначеної педагогічної умови пропонувалося ввести у навчально-виховний процес підготовки вчителів початкових класів цікаві практичні завдання, розв'язання комунікативних завдань, моделювання педагогічних ситуацій, змагання тощо.

Необхідною педагогічною умовою було забезпечення змістового та процесуального компонентів навчання, які передбачали введення до варіативної частини навчального плану спецкурсів і спецсеінарів, метою яких було озброєння студентів необхідними знаннями щодо соціалізації дитини та засвоєння методів, прийомів, форм роботи щодо реалізації соціалізаційних процесів.

Важливою педагогічною умовою, що формує готовність майбутнього вчителя початкових класів до соціалізації дитини, вважаємо залучення й аналіз власного досвіду (життєвого, педагогічного, соціального). Саме реалізація цієї педагогічної умови дає змоги майбутньому педагогу напрацювати професійний потенціал, створити власний імідж, що буде авторитетом для його учнів, дасть можливість досконало розв'язувати різноманітні соціально-педагогічні завдання, долати конфліктні ситуації, упевнено поводитися в асоціальних середовищах тощо.

Висновки. Таким чином, до педагогічних умов, що сприяють ефективній готовності майбутніх учителів початкових класів до соціалізації молодших школярів, нами зараховано: мотиваційний складник, що дає змогу усвідомити необхідність такої підготовки; забезпечення змістового компонента навчання, який передбачає глибоке ознайомлення із процесами соціалізації дитини; засвоєння методичного інструментарію, що дає змогу реалізувати весь педагогічний арсенал для соціалізації; залучення власного досвіду студентів для кращого розуміння ролі соціалізації у процесах становлення особистості молодшого школяра.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в розробці змістового компонента навчання, що забезпечує ефективну підготовку майбутніх учителів початкових класів до процесу соціалізації учнів.

Список використаної літератури

1. Стасюк В.Д. Особистісно-орієнтовані відносини як педагогічна умова вдосконалення професійної підготовки / В.Д. Стасюк // Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції “Шляхи удосконалення підготовки військових фахівців та формування професійних якостей”. – Одеса : Одеський Ордену Леніна інститут сухопутних військ. – 2003. – 107 с.

2. Хмельюк Р.И. Профотбор и первоначальная профессиональная подготовка будущего учителя : дисс. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / Р.И. Хмельюк. – Л., 1974. – 547 с.
3. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса / Ю.К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1982. – 192 с.
4. Кондрашова Л.В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися / Л.В. Кондрашова. – М. : Прометей, 1990. – 160 с.
5. Иванова В.Л. Педагогічні умови організації діяльності дитячих центрів естетичного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Валентина Леонідівна Иванова ; Київський національний ун-т культури і мистецтв. – К., 2003. – 207 с. – С. 161–180.
6. Борытко Н.М. В пространстве воспитательной деятельности : монография / Н.М. Борытко ; науч. ред. Н.К. Сергеев. – Волгоград : Перемена, 2001. – 180 с.
7. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. / [укл. В. Яременко, О. Сліпущко]. – 2-ге вид. – К. : Аконіт, 2005. – Т. 3. П–Я. – 928 с.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2013.

Дермелева Е.О. Педагогические условия формирования готовности будущих учителей начальных классов к социализации младших школьников

В статье идет речь об определении педагогических условий, способствующих эффективному формированию готовности будущих учителей начальных классов к социализации учащихся. Определены педагогические условия, обеспечивающие мотивационный, когнитивный, процессуальный компоненты обучения, представлено их характеристики.

Ключевые слова: педагогика, условие, социализация, готовность.

Dermeleva E.O. Pedagogical conditions of formation of readiness of primary school teachers to the socialization of junior high school students

The article refers to the definition of educational environment conducive to the effective training of the future elementary school teachers to the socialization of students. Pedagogical conditions providing motivational, cognitive, procedural components of training, given their characteristics.

Key words: pedagogy, condition, socialization and readiness.